

Azərbaycan Respublikası İqtisadi İslahatların
Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi

AZƏRBAYCAN İQTİSADI İSLAHATLAR İCMALI

FİSKAL İSLAHATLAR
XÜSUSİ BURAXILIŞ

Bizim üçün müstəqilliyimizin gücləndirilməsi, islahatların davam etdirilməsi və insanlarımızı daha yaxşı həyat şəraitinin yaradılması ən yüksək prioritet təşkil edir.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

MÜNDƏRICAT

01	Fiskal dayanıqlılığın gücləndirilməsi istiqamətində aparılan islahatların hüquqi əsası	3
02	Fiskal dayanıqlılığın gücləndirilməsi istiqamətində aparılan islahatların iqtisadi əsası	4
03	Fiskal dayanıqlılığın gücləndirilməsi istiqamətində aparılan islahatlar	5
04	"Büdcə sistemi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununda edilmiş dəyişikliklər	6
05	Kontrsiklik siyasətə keçid	7
06	Büdcə qaydasının tətbiqinin gözlənilən müsbət təsirləri	8

07	Ortamüddətli Xərclər Çərçivəsi	9
08	OMXÇ-nin hazırlanması və təsdiqi prosesi	10
09	Dövlət borcunun idarə edilməsinə dair Strategiyanın hazırlanmasının məqsədləri	11
10	Strategiyada icrası nəzərdə tutulan tədbirlər	12
11	İslahatlar nəticəsində fiskal dayanıqlılıq	13
12	Nəticə	14

FİSKAL DAYANIQLILIĞIN GÜCLƏNDİRİLMƏSİ İSTİQAMƏTİNDƏ APARILAN İSLAHATLARIN HÜQUQİ ƏSASI

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi".

"Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 27 dekabr tarixli 1180 nömrəli Fərmanı.

FİSKAL DAYANIQLILIĞIN GÜCLƏNDİRİLMƏSİ İSTİQAMƏTİNDƏ APARILAN İSLAHATLARIN İQTİSADI ƏSASI

İqtisadi artımın neft ixracından asılılığı ilə əlaqədar olaraq ölkə iqtisadiyyatına təsiri olan risklərin daha təkmil idarə edilməsinin vacibliyi

Gəlirlərin sabitliyinin təmin olunması və proqnozlaşdırılmasının asanlaşdırılmasına ehtiyacın artması

İnvestisiyaların artması üçün manatın sabitliyinin təmin olunmasının vacibliyi

Xərclərin səmərəliliyinin artırılması və prioritetləşdirilməsinə tələbin dərinləşməsi

Özəl sektorun inkişafı üçün "Crowding out" təsirin azaldılmasına tələbin yaranması

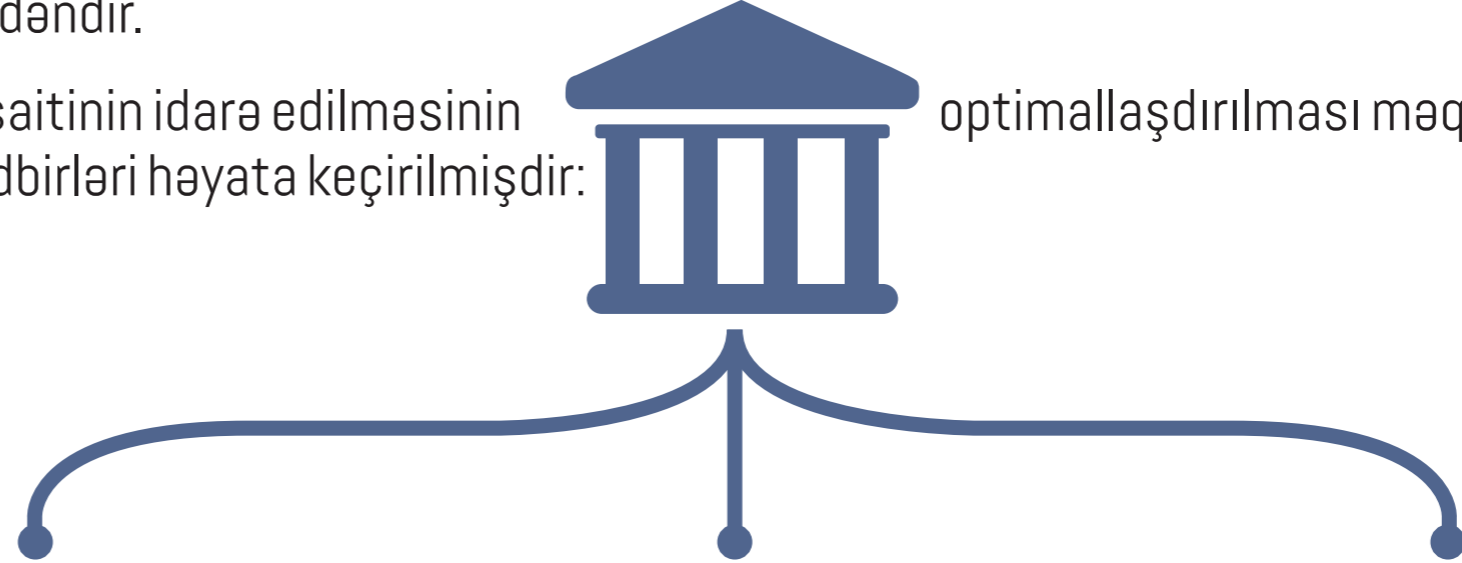
Borclanmanın tənzimlənməsinə ehtiyacın dərinləşməsi

FİSKAL DAYANIQLILIĞIN GÜCLƏNDİRİLMƏSİ İSTİQAMƏTİNDƏ APARILAN İSLAHATLAR

Həm institusional, həm də praktiki tədbirlər fiskal dayanıqlılığın təmin edilməsi və maliyyə siyasəti nəticəsində davamlı iqtisadi inkişafa nail olunması üçün önəmlidir. Təməl hüquqi bazanın möhkəmləndirilməsi, gəlir və xərc siyasəti üçün müasir institusional çərçivənin inkişaf etdirilməsi, fiskal risklərin qiymətləndirilməsi və tənzimlənməsinin gücləndirilməsi dövlətin maliyyə idarəetməsinin təkmilləşdirilməsinə gətirib çıxaracaqdır.

Büdcənin daxilolmaları və xərclərinin doğru şəkildə tənzimlənməsi, dövlət borcunun düzgün idarə edilməsi bu istiqamətdə müsbət nəticələrə nail olmaq üçün qarşıda duran əsas məsələlərdəndir.

Dövlət vəsaitinin idarə edilməsinin islahat tədbirləri həyata keçirilmişdir: optimallaşdırılması məqsədi ilə mühüm

"Büdcə sistemi haqqında" Qanununda dəyişikliklər edilmişdir.

Ortamüddətli Xərclər Çərçivəsinin hazırlanması Qaydası təsdiqlənmişdir.

Azərbaycan Respublikasında dövlət borcunun idarə edilməsinə dair orta və uzun müddət üçün Strategiya hazırlanmışdır.

✓ Qaydaya yeni Bütçə qaydası başlıqlı
11-1-ci maddə əlavə edilmişdir.

Bütçə qaydasına əsasən:

Növbəti il və sonrakı üç il üçün icmal bütçə xərclərinin proqnozlaşdırılan yuxarı həddi cari ilin icmal bütçə xərclərinin yuxarı həddindən artıq ola bilməz. İcmal bütçə xərclərinin yuxarı həddi hesablanarkən dövlət borcu, dövlət müəssisələrinin borcları nəzərə alınır və onun əsasında dövlətin və dövlət müəssisələrinin ortamüddətli dövrdə borcalma üzrə artım və məhdudlaşdırma hədəfləri müəyyən edilir. Bütçə qaydasına uyğun icmal bütçə xərclərinin yuxarı həddinin hesablanması qaydası Maliyyə Nazirliyi tərəfindən hazırlanıb iki ay müddətinə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim ediləcək.

Növbəti bütçə ili üzrə icmal bütçənin qeyri-neft baza kəsirinin qeyri-neft ümumi daxili məhsula nisbət göstəricisinin cari ilin müvafiq göstəricisindən az olması hədəflənir. Əks təqdirdə, icmal bütçə xərclərinin proqnozlaşdırılan yuxarı həddi uyğun olaraq azaldılır.

İcmal bütçənin qeyri-neft baza kəsirinin qeyri-neft ümumi daxili məhsula nisbətinin ortamüddətli dövr üzrə hədəfləri Maliyyə Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilir.

Bütçə qaydasının tətbiqinin dayandırılması halında icmal bütçənin xərcləri icmal bütçə xərclərinin yuxarı həddindən artıq olarsa, Maliyyə Nazirliyi icmal bütçə xərclərinin ortamüddətli dövrdə bütçə qaydası üzrə hesablanmış yuxarı həddə çatdırılması üzrə təkliflərini təqdim edir.

Neft qiymətlərinin artımı nəticəsində nominal iqtisadi artımın potensial iqtisadi artımdan çox olması, başqa sözlə istehsalın artmadığı, lakin gəlirlərin gözlənilən miqdardan və tələbatdan çox olduğu təqdirdə baş vermiş artım sadəcə qiymətlərin artması ilə nəticələnir.

Yəni, inflyasiya ilə müşayiət olunan belə iqtisadi artım sadəcə nominal xarakter daşıyaraq real iqtisadi artımın baş verməsinə mənfi təsir göstərir. Belə hallarda aşağıdakı siyasət istiqamətləri seçilə bilər.

Prosiklik maliyyə siyasəti

Ənənəvi olaraq həyata keçirilən siyasət dövlət xərclərinin istehsalın artımına sərf edilməsi ilə xarakterizə olunur. Bu siyasət aparılarkən iqtisadi inkişafın cari fazasına uyğun aparılır və inkişafın tsiklik olduğu nəzərə alınmır. Bu isə neft qiymətlərinin azalması nəticəsində iqtisadi tənəzzülün baş vermə riskini yaradır.

Bundan əlavə, özəl sektor sıxışdırıcı effektlə qarşılaşır. Bu səbəbdən prosiklik siyasət qeyri-neft sektorunun inkişafı və investisiyaların artmasında özəl sektorun payının çoxalması, neft gəlirlərindən asılılığın azaldılması üçün ehtiyac olan münbit şəraitin yaradılmasına dair Azərbaycan iqtisadiyyatının hazırki koniyukturunun tələblərinə cavab vermir.

Kontrsiklik maliyyə siyasəti

İqtisadiyyatın tsiklik olduğunu nəzərə alan bu siyasət isə neft gəlirlərinin daha səmərəli istifadəsini və iqtisadi inkişafın enmə mərhələsi yaşandığı zaman ehtiyac olan miqdarda büdcəyə köçürülməsini nəzərdə tutur.

Prosiklik siyasətin tam əksinə dövlət xərclərinin azaldılması vasitəsilə investisiyalar və özəl sektorun inkişafı üçün uyğun mühitin formalaşmasına səbəb olur. Bu da öz növbəsində qeyri-neft sektorunun inkişafı, büdcənin gəlirlərinin qeyri-neft payının artması ilə neftdən asılılığın azalması anlamına gələrək iqtisadi sabitliyi təmin edir.

Eyni zamanda kontrsiklik siyasətin yürüdülməsi nəticəsində dövlət investisiya xərclərinin səmərəliliyi artırılır.

ORTAMÜDDƏTLİ XƏRCLƏR ÇƏRÇİVƏSİ (OMXÇ)

Büdcənin hesablanmış gəlir və daxilolmaları, büdcə təşkilatlarının cari və əsaslı xərclərinə dair sifarişləri və dövlətin əsas hədəflərinə uyğun olaraq prioritetləşdirilmiş xərcləri nəzərə alınaraq dövlət büdcəsinin çərçivəsini formalaşdıran sənəddir.

ORTAMÜDDƏTLİ XƏRCLƏR ÇƏRÇİVƏSİNİN YARADILMASININ MƏQSƏDLƏRİ

Fiskal inzibatçılığı daha səmərəli etmək

Mövcud büdcə planlaşdırılması prosesini təkmilləşdirmək

Dövlət qurumlarının məsuliyyətliyini artırmaq

Milli xərc prioritetlərini önə çəkmək

Maliyyə şəffaflığının daha da artırmaq

OMXÇ-NİN HAZIRLANMASI VƏ TƏSDİQİ PROSESİ

İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən iqtisadi və sosial inkişafa dair cari və proqnoz göstəricilər, büdcə təşkilatları tərəfindən isə təşkilatın strateji planı Maliyyə Nazirliyinə təqdim edilir.

Maliyyə Nazirliyi tərəfindən ortamüddətli resurs zərfinin (icmal büdcənin və dövlət büdcəsinin hesablanmış gəlir və daxilolmaları) ilkin layihəsi hazırlanır.

Büdcə təşkilatlarının cari və əsaslı xərclərinə, həmçinin, əlavə maliyyələşmənin tələb olduğu yeni siyasət təşəbbüslərinə dair sifarişləri Maliyyə Nazirliyinə təqdim edilir.

Maliyyə Nazirliyi tərəfindən ortamüddətli resurs zərfi təkrar qiymətləndirilir, iqtisadi artım, inflyasiya, xərclənə bilən neft gəlirləri, Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin həcmi, icmal büdcənin yuxarı həddi, icmal büdcənin qeyri-neft baza kəsiri və digər hədəf göstəriciləri dəqiqləşdirilərək OMXÇ sənədi hazırlanır.

OMXÇ sənədi Maliyyə Sabitliyi Şurasına və Nazirlər Kabinetinə təqdim edilir.

Milli xərc prioritetlərinin ilkin seçimi həyata keçirildikdən sonra sənəd Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilir.

OMXÇ sənədi, ortamüddətli resurs zərfi, büdcə siyasəti və milli xərc prioritetləri cənab Prezident tərəfindən iyun ayının 15-dək təsdiq olunur.

Qeyd: Yeni siyasət təşəbbüslərinə dair sifarişlər strateji yol xəritələrinə və sektor strateji planlarına uyğun olmalı və bunun üçün ayırmaların ümumi illik həcmi növbəti büdcə ili üçün ayırmaların 10%-dən çox olmamalıdır.

**DÖVLƏT BORCUNUN İDARƏ EDİLMƏSİNƏ DAİR STRATEGİYANIN
HAZIRLANMASININ MƏQSƏDLƏRİ**

Dövlət borcaltmalarında
səmərəliliyin artırılması

Maliyyə Bazarlarının
inkişaf etdirilməsi

**ÖLKƏNİN MALİYYƏ
DAYANIQLIĞININ
DAHA DA
GÜCLƏNDİRİLMƏSİ**

Dövlətin maliyyə ehtiyaclarının
ən az risk-xərc prinsipi əsasında
təmin edilməsi

Dövlət borcaltmaları üzrə
infrastrukturun və nəzarət
mexanizmlərinin
təkmilləşdirilməsi

STRATEGİYADA İCRASI NƏZƏRDƏ TUTULAN TƏDBİRLƏR

✓
Ümumi dövlət borcuna xidmət xərclərinin (borcların qaytarılmasına xərclənən vəsait) dövlət büdcəsi xərclərinə nisbətinin 15 faizdən aşağı olması təmin edilməsi

Qeyd olunan göstəricinin 2018-2025-ci illər ərzində 15 faizdən aşağı olacağı proqnozlaşdırılır.

✓
Layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün borc vəsaitinin cəlb olunması və dövlət zəmanətinin təmin edilməsinin məhdudlaşdırılması

Maliyyələşdiriləcək layihələr Strategiyada qeyd olunan prioritet layihələrin siyahısına əsasən təyin olunacaq.

✓
Dövlət borcu üzrə geri qaytarılan öhdəliklərə nəzərən cəlb olunan yeni borcların azaldılması yolu ilə Ümumi dövlət borcunun ÜDM-ə nisbətinin yuxarı həddinin 30 faizdən çox olmaması və 2025-ci ilədək 20 faizə çatdırılması

2021-ci ildə 21,7 faiz, 2025-ci ildə isə 15 faizdən aşağı olacağı proqnozlaşdırılır.

✓
Faiz dərəcələrinin artma riskinin rüblük əsasda qiymətləndirilməsi və sözügedən qiymətləndirmə əsasında yeni borcların münasib faiz şərtləri ilə cəlb olunması

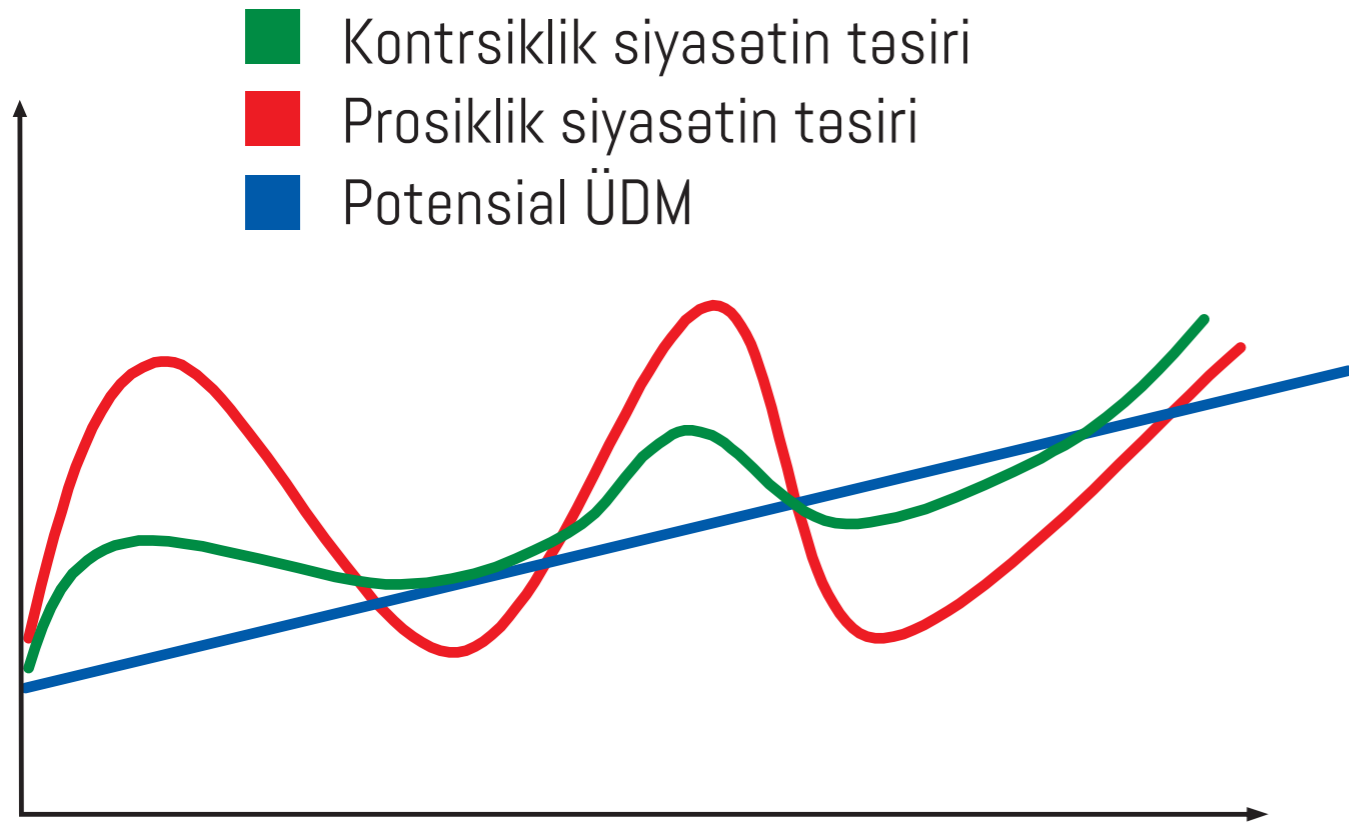
Beynəlxalq arenada ölkənin nüfuzunun yüksəlməsi baxımından, yeni borcalmalar həyata keçiriləcəyi təqdirdə əlverişli şərtlərlə kreditlərin cəlb olunması, eyni zamanda, mövcud borcların daha əlverişli maliyyə şərtləri əsasında yenidən maliyyələşdirilməsi həyata keçiriləcəkdir.

✓
Daxili bazarda dövlət qiymətli kağızlarının müddətinin mərhələli şəkildə uzadılması, təkrar bazarın formalaşdırılması istiqamətində iş aparılması və gələcəkdə daxili borcalmanın artırılmasına üstünlük verilməklə, xarici borcalmanın tədricən azaldılması

Daxili qiymətli kağızlar bazarının daha da inkişaf etdirilməsinin Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı və Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası ilə birgə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

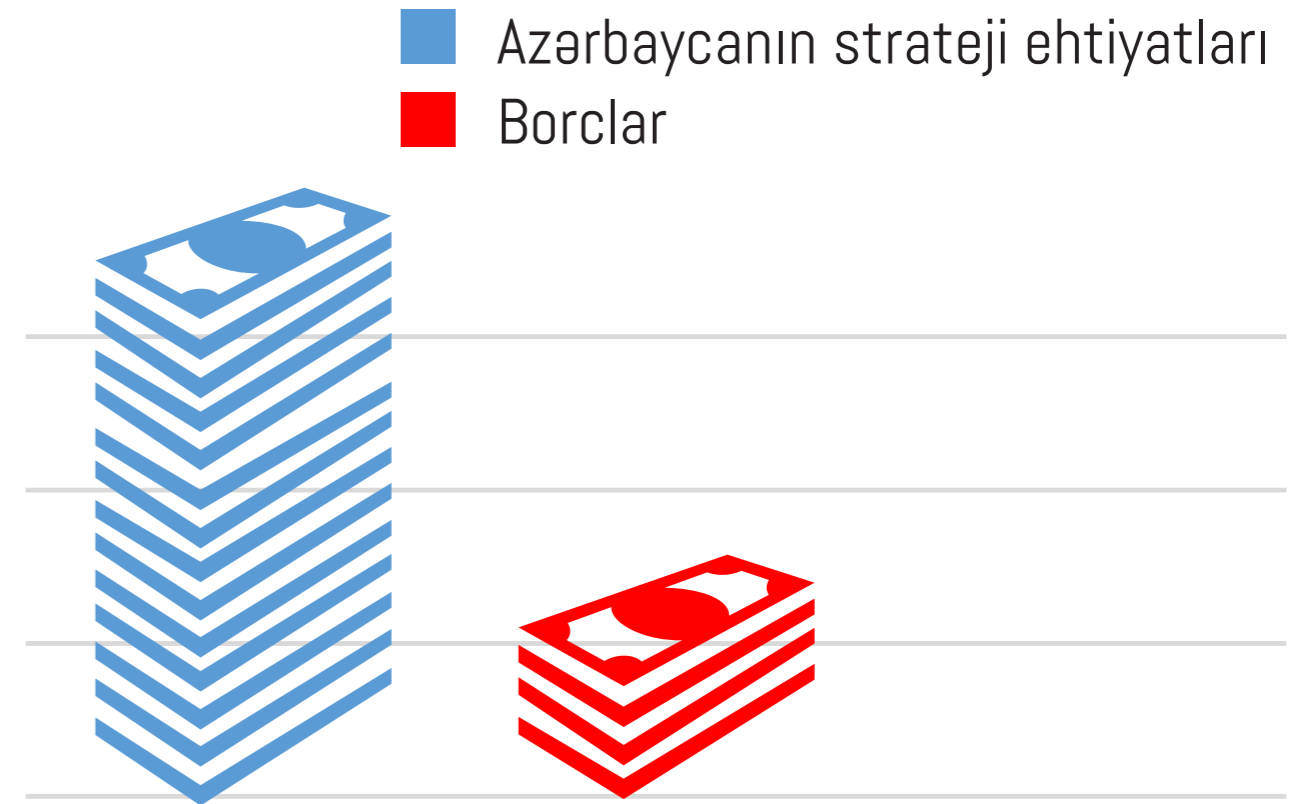
İSLAHATLAR NƏTİCƏSİNDƏ FİSKAL DAYANIQLILIQ

Dövlət vəsaitini formalaşdıran həm gəlirlərin, həm də xərclərin eyni anda sistemli olaraq tənzimlənməsi **fiskal sektoru kompleks şəkildə gücləndirəcəkdir**. Aparılan islahatlar büdcə daxilolmaları və xərclərinin daha səmərəli şəkildə tənzimlənməsini təmin edərək gəlirləri artıracaq, həmçinin, sabitliyini formalaşdıracaq və proqnozlaşdırılmasını asanlaşdıracaq (şəkil 1). Bütün bunlar **fiskal dayanıqlılığı daha da artıracaqdır**.

Şəkil 1. İslahatların ÜDM-ə təsiri

Həmçinin, Azərbaycanın strateji ehtiyatları dövlət borclarını 4dəfə üstələyir (şəkil 2). Bu baxımdan təsadüfi deyil ki, **Beynəlxalq kredit reyting agentlikləri ("Standard and Poor's" , "Fitch" "Moody's") Azərbaycanın güclü fiskal mövqeyə malik olduğunu hesab edirlər**. Aparılan islahatlar isə bu sahəni daha da gücləndirəcəkdir.

Şəkil 2. Azərbaycanın strateji ehtiyatları və borclarının müqayisəsi

Aparılan islahat tədbirləri ölkədə fiskal intizamının gücləndirilməsi, dövlət tənzimləmələrinin səmərəliliyin artması və ümumi makroiqtisadi sabitliyə müsbət təsir göstərəcək.

Kontrsiklik maliyyə siyasətinə üstünlüyün verilməsi – iqtisadiyyatın mövcud vəziyyətini gücləndirərək tsikləri hamarlaşdıracaq, riskləri azaldacaq və gələcəkdə baş verə biləcək böhranlara yumşaldıcı təsir göstərəcəkdir.

Zəruri texnoloji yüksəlişi və insan kapitalının inkişafını təmin etmək üçün xərclər gələcək artım üçün təkanverici rol oynayan ehtiyaclara yönəldiləcək.

Səmərəli xərc siyasəti resurslardan rəşional istifadəni, investisiya qoyuluşlarından gəlir əldə etmə və kapitalın özünü ödəməsi kimi amilləri təmin edəcək.

Aparılan siyasətdə hökumət münbit şərait yaradan tərəf kimi çıxış edərək özəl sektorun iqtisadi inkişafın aparıcı qüvvəsi olmasına şərait yaradır ki, bu da biznes mühitinin yaxşılaşdırılmasına, qeyri-neft sektorunun inkişafına və ümumi olaraq makroiqtisadi sabitliyə səbəb olacaq.